

Uit liefde voor de eenheid van de Kerk

door Geert van Dartel

Binnenkort neem ik na een dienstverband van 28 jaar afscheid als secretaris van de Katholieke Vereniging voor Oecumene. Vanaf 1994 heb ik met hart en ziel in dienst van de vereniging gewerkt met als doel de katholieke inzet voor de oecumenische samenwerking in ons land te versterken. In deze lange periode zijn er mooie en moeilijke momenten geweest. Eén van de hoogtepunten was de viering van het 50-jarig bestaan van de Sint-Willibrordvereniging in 1998. Dat was een prachtige en drukbezochte bijeenkomst in het Theater aan de Parade in 's-Hertogenbosch waar Otto Herman Pesch een prachtige rede hield en kardinaal Willebrands het eerste exemplaar van het boek van Jan Jacobs over de geschiedenis van de Sint-Willibrordvereniging in ontvangst nam.

Kort na deze viering begonnen de besprekingen over de fusie tussen het Apostolaat voor de Oosterse Kerken en de Sint-Willibrordvereniging.

Daaruit is de Katholieke Vereniging voor Oecumene Athanasios en Willibrord voortgekomen. Ook deze samenvoeging beschouw ik als een hoogtepunt in de geschiedenis van de vereniging.

Meer dan twintig jaar hebben we vanuit onze kleine organisatie een breed veld bestreken. Op vele manieren, door middel van studiebijeenkomsten, publicaties, ontmoetingen, acties, laat de vereniging steeds weer zien hoe belangrijk en boeiend de oecumenische onderwerpen zijn. Ondanks de verdeeldheid, door de verschillen heen en dankzij de groeiende herkenning en erkenning kunnen en mogen kerken veel van elkaar ontvangen. De katholiciteit van de Kerk is niet te begrenzen in een confessionele, tijdgebonden identiteit. De volle katholiciteit van de Kerk vraagt om open, broederlijke en zusterlijke relaties met alle kerkelijke gemeenschappen die door de liefde van Christus geleid en bewogen worden. Dat neemt niet weg dat in deze periode het draagvlak voor de vereniging veel heeft ingeboet. Dat heb ik helaas niet kunnen keren.

Heel blij ben ik met mijn opvolger, dr. Fokke Wouda, die op 1 september is aangetreden als coördinator van de vereniging. In dit nummer stelt hij

zichzelf voor (pag. 7). Ik hoop zeer dat Fokke samen met het bestuur wegen zal weten te vinden om aan het werk van de vereniging een nieuwe impuls te geven. De Rooms-katholieke Kerk heeft baat bij een actieve Katholieke Vereniging voor Oecumene die over de kennis van zaken en het netwerk beschikt die voor de katholieke inzet voor oecumene onontbeerlijk zijn.

Voor dit nummer van *Overeen*, het laatste dat door mij wordt gemaakt, heb ik auteurs gevraagd om iets te schrijven over het motto van de 11e algemene vergadering van de Wereldraad van Kerken, tevens het thema van de komende Willibrordzondag: *“De liefde van Christus beweegt de wereld tot eenheid en verzoening”*. Een beter motto om mijn werk bij de vereniging af te sluiten, kan ik niet bedenken. Graag wil langs deze weg de leden en donateurs van de vereniging en de parochies bedanken voor de jarenlange steun voor dit werk en u allen tegelijkertijd oproepen daar vooral mee door te gaan. ○

Inhoudsopgave

■ Pag 1

Bij gelegenheid van zijn afscheid doet Geert van Dartel de oproep om het werk van de vereniging te blijven steunen.

■ Pag 2

Marcel Sarot verheldert wat de lijdende liefde van Christus zegt over God en betekent in onze wereld.

■ Pag 3

Mariet Rijk schrijft over de opbouwende kracht van liefhebben in het persoonlijk leven.

■ Pag 4

Hanneke Steetskamp vertelt wat de liefde van Christus betekent voor het leven in de gemeenschap van Focolare

■ Pag 5

v. Theodoor van der Voort analyseert de gevolgen van rivaliteit en machtsdenken in de Orthodoxe Kerk.

■ Pag 6

Fred van Iersel zet uiteen hoe kerken in een seculiere tijd voor samenleving en politiek relevant kunnen blijven

■ Pag 7

Fokke Wouda is de nieuwe coördinator van de vereniging. Hij stelt zichzelf voor.

De theologische betekenis van de liefde van Christus

door Prof. dr. Marcel Sarot

De vraag wat de liefde van Christus ons over God heeft te zeggen, lijkt zo gemakkelijk te beantwoorden: God is liefde. En als er één ding is dat wij allen graag geloven, is het wel dat God liefde is (1 Joh. 4:16). Zodra wij ons echter gaan verdiepen in de Bijbelse achtergrond van het thema van de elfde assemblee van de Wereldraad van Kerken, 'De liefde van Christus beweegt de wereld tot verzoening en eenheid,' verdwijnt de vanzelfsprekendheid.

Het thema heeft zijn achtergrond in 2 Korintiërs 5. Paulus zegt daar over de liefde van Christus: 'De liefde van Christus laat ons geen rust, sinds wij hebben ingezien dat één mens gestorven is voor allen' (2 Kor. 5:14). Hij verbindt de liefde van Christus dus heel direct met Zijn lijden en kruisdood. Het lijkt erop dat Paulus hierin heel dicht bij Jezus zelf stond, want die zegt in het Evangelie naar Johannes: 'De grootste liefde die iemand zijn vrienden kan betonen, bestaat hierin dat hij zijn leven voor hen geeft' (15:13).

Kan God lijden?

Op het moment dat wij de liefde van Christus in dit Bijbelse licht bezien, is de vraag wat deze ons over God te zeggen heeft, plotseling een stuk minder eenvoudig te beantwoorden. God kan immers niet sterven, en volgens een groot deel van de Christelijke traditie kan God ook niet lijden. Men spreekt dan van de onlijdelijkheid Gods. Theologen hebben zich dan ook nogal eens ingespannen om te laten zien dat wat de Bijbel zegt over de liefde van Christus, niet een op een kan worden overgedragen op God zelf. Christus openbaart de liefde van God in een mensenleven dat zich afspeelt in een wereld vol zonde en kwaad; dat is een beetje, zo wordt dan gezegd, als-

of je een film projecteert niet op een zilveren scherm maar op een modderpoel of een vuilnisbelt. Het geprojecteerde beeld wordt vervormd door de werkelijkheid waarop het wordt geprojecteerd. Je mag uit het lijden van Christus niet zomaar concluderen dat God lijdt zoals een mens lijdt.

Zelfgave in liefde

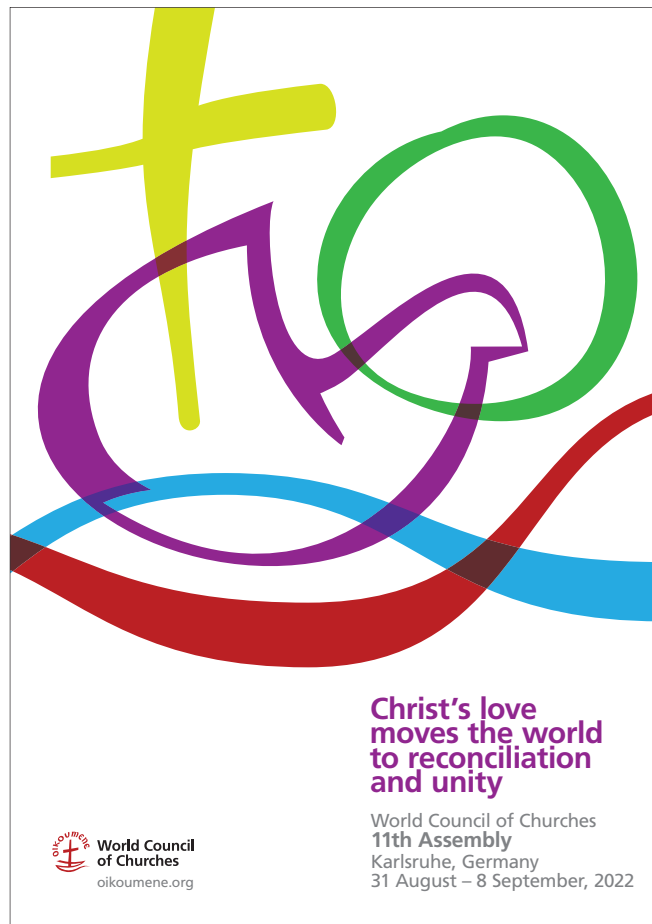
Toch valt niet te ontkennen dat het lijden en sterven van Christus ons iets over God te zeggen heeft. 'Niemand kent de Vader behalve de Zoon,

kaar. Het is die zelfgave in liefde die Jezus' zelfgave mogelijk maakt. Het lijden van Jezus heeft ons dus wel degelijk iets te zeggen over de bestaanswijze van de Drie-eenheid, ook al kun je erover twisten of je in verband met de Drie-eenheid van lijden moet spreken.

Verzoening en eenheid

Met Zijn lijdende liefde heeft Jezus onze verzoening met God bewerkt. In het motto van de Wereldraad beweegt de liefde van Christus ons tot 'verzoening en eenheid'. Dan gaat het niet over de verzoening van God en mens, maar over de verzoening van de kerken die uit zal monden in eenheid. Oecumenische gesprekken hebben vaak iets defensiefs. Op de achtergrond speelt dan de bezorgdheid of het aspect van de waarheid dat de eigen traditie beklemtoont, ook in de toekomstige ene kerk wel voldoende gewaarborgd is. Met het thema van de elfde assemblee lijkt de Wereldraad een andere kant uit te sturen: niet die van de zelfhandhaving maar die van de zelfgave. Zelfgave zo radicaal als die van Jezus. Zo kwetsbaar ook als die van Jezus. Het Lichaam van Christus moet delen in de zelfgave van Christus en krijgt juist zo deel aan de scheppingskracht van de drie-ene God. 'Het oude is voorbij, het nieuwe is er al. En dit alles komt van God' (2 Kor. 5:17-18). Ik bid van harte dat de Katholieke Kerk

hierin voorop zal lopen, overeenkomstig het motto 'Wie [...] groot wil worden onder jullie, moet jullie dienaar zijn; wie onder jullie eerste wil zijn, moet slaaf van allen zijn' (Marcus 10:43-44). ●

en ieder aan wie de Zoon Hem heeft willen onthullen' (Matt. 11:27). In dit verband wordt vaak gewezen op het feit dat God geen liefde heeft maar liefde is. Liefde is geen eigenschap, maar een relatievorm; en God, die niet één is maar drie-ene, wordt bij uitstek gekenmerkt door die relatievorm. Aan Jezus die Zijn leven geeft voor Zijn vrienden correspondeert in de Drie-eenheid de zelfgave van de Vader, de Zoon en de Geest aan el-

Liefhebben

door Mariet Rijk, Vrouwe van Bethanië

Iedereen zou over liefhebben kunnen schrijven, want de Heilige Geest is uitgestort in onze harten. We zijn uit Goedheid geboren. Ook al zouden mensen geen goede ouders hebben gehad. Zij waren er toch maar en hebben ons geboren laten worden. En hoe blij zijn grootouders vaak met hun kleinkind. Het kleine doet goed. Dat het leven opnieuw begint, op zijn best als vrucht van de liefde van twee mensen die van elkaar houden.

Bewaar de samenhang

Hoe verdrietig is het voor mensen als hun geest uit elkaar lijkt te vallen. De samenhang der dingen is een kolossale gave. Zoek die samenhang in de geschiedenis van je leven. Doe niet iets wat daar vreemd aan is. Ga zoals je tot nu toe werd geleid. Wees betrouwbaar. Je leven wijst de weg, ook al ben je bang. Je hebt alles in huis, om voort te bouwen op wat mogelijk is. Er kan een moment komen dat je gaat vragen: "waar bent U nú voor mij? Wat wilt U dat ik doen zal nu ik mijn vermogens een beetje ken, een richting heb ervaren, mij ergens in heb bekwaamd. Waar bent U? Is dit het 'weten' dat U mij wilt geven?"

Er kan zich een gemis aandienen. Een gemis van geschonden gezondheid, van verloren vriendschap? Een tijd van rouwen en niet weten dient zich aan. De tijd van de uitbreidende liefde lijkt voorbij. Wellicht is het nu de tijd waar het Evangelie over spreekt in haar gelijkenis over het vinden van de parel; die van grote waarde is nog wel. Iets in het leven wat *apprêt* geeft, ruimte, gisting die werkt. Dat het geheel van je leven ten goede komt. Verlies die Parel niet. Herken en erken die.

De liefde bemoedigt

De tijd is kort. Ga door! Het zijn geen vreemde machten waardoor je bent omringd. Bouw uit, vertrouw. Sterven hoort erbij. Je durft veel meer dan toen het leven begon. Liefhebben is niet iets dat je van buitenaf kunt leren. Je kunt het beter afkijken. Je ziet mensen iets doen en het is gewoon goed hoe ze het doen. Het hoogste goed? Ik denk van wel. Met minder zijn wij niet tevreden. Minder doet pijn, roept om barmhartigheid, om nog een beetje tijd van leven. Je hebt geleerd te vragen. Je brengt onder

woorden waar je hart naar verlangt. Je kunt daar iets aan doen, zelfs met het tekort dat in je is. Veel mensen kunnen niet vragen. Dat vermogen is bij hen vast komen te zitten, soms

in hun jeugd. Zij komen in een gevaarlijk parcours. Tot er iemand is die dat parcours binnen treedt. Die ziet en mee loopt. Mee gaande, jouw weg niet verstorend. Het is liefde die je wordt aangereikt op de schreeuw van je vastgezette wachten. Er dient zich een richting aan. Je begint opnieuw te geven.

Aan het eind van ons leven zien we wat God heeft gedaan. En God en wij samen. Wat wij deden, hoe wij leefden tot hiertoe. Daarom is een lang leven ook bijzonder. Een groot cadeau. Wij weten dat wij dat liefde noemen. Wie gaf 't ons? *God zelf, onze Hemelse Vader, Christus met talloze mensen in de Hemel en op aarde, de Heilige Geest die ons Leven bewaart.* ●

De **Vrouwen van Bethanië** zijn een religieuze congregatie binnen de Rooms-Katholieke Kerk, opgericht in het Bisdome Haarlem in 1919 onder inspiratie van de jezuïet Jac. van Ginneken. De congregatie had tot doel om vrouwen met een goede opleiding in te zetten voor geloofsopvoeding en catechese bij voorkeur voor jonge mensen uit arbeidersgezinnen. Daarbij kenmerkte het werk van de Vrouwen zich van meet af aan door een grote openheid voor andersdenkenden en andersgelovigen. 'Laat U toch vinden door hen die U niet zochten', zo baden en bidden zij.

In verschillende grote steden van Nederland richtten de Vrouwen van Bethanië centra voor spiritualiteit en geloofsvorming op. Een voorbeeld is het centrum De Beiaard in Utrecht. De vestiging te Rome, "Foyer Unitas", werd tijdens het Tweede Vaticaans Concilie bekend als een belangrijk oecumenisch ontmoetingspunt. Ook in Nederland hebben de Vrouwen van Bethanië de oecumene steeds gesteund. Mede dankzij de financiële bijdrage van de Vrouwen van Bethanië kan het werk van de Katholieke Vereniging voor Oecumene ook in de komende jaren voortgezet worden.

Op dit moment telt de congregatie nog elf leden in Nederland en drie leden in Oostenrijk, Spanje en de VS. Een aantal van hen is – ondanks hun vaak hoge leeftijd – nog steeds zeer actief. ●

Leven in gemeenschap

door Hanneke Steetskamp

Meer dan 30 jaar woon ik in een leefgemeenschap van Focolare en sinds 2011 in Marienkroon te Nieuwkuijk, het centrum van de Focolarebeweging in ons land. Ik ben lid van de Protestantse Kerk in Nederland en actief als pastoraal ouderling in een mooi oud kerkje in Vlijmen.

Mijn ouders waren beiden gereformeerd. Ze gaven me de liefde voor de Bijbel, het Woord van God. Toen ik 21 was heb ik in Taizé een ervaring opgedaan van een gemeenschappelijk geleefd christendom en daarna bleef diep in mijn hart het verlangen om het evangelie samen met anderen te kunnen leven. Toen ik vlak daarna belijdenis van mijn geloof deed heb ik die wens aan God uitgesproken. Enkele jaren later kwam ik via een collega in contact met de Focolarebeweging. En deze ontmoeting was Gods antwoord voor mij. Samen met andere jongeren, die bijna allemaal katholiek waren, zetten we ons in om geld in te zamelen voor onze naasten in nood, gingen we gevangenen en eenzame mensen bezoeken en boden we hen concrete hulp. Aangespoord door de wederzijdse liefde onder ons, leefden we samen de woorden van het Evangelie: "wat je aan de minsten van de mijnen gedaan hebt.." "Heb je naaste lief als jezelf..."

Alomvattende levensstijl

Deze eerste ervaring van mij laat misschien in het klein al zien waar het in de oecumene binnen de Focolarebeweging om gaat: het is een ervaring,

een gezamenlijk leven van het woord die ons al één maakt. We kunnen overal 'kerk' zijn, naar de belofte van Jezus: waar twee of meer verenigd zijn in Mijn naam ben ik in hun midden. (Mt 18:20)

Tijdens een voorbereidingsperiode voor het leven in een Focolaregemeenschap heeft de Beweging - die in 1943 in de katholieke kerk is begonnen - me de mogelijkheid gegeven haar geestelijk erfgoed tot het diepste te leren kennen en te waarderen. Tegelijkertijd kon ik ten volle "protestant zijn" hoe verschillend ook van de katholieke traditie om me heen en werd erin gerespecteerd. Ik ontdekte meer en meer de schoonheid van een christelijke "alomvattende" levensstijl.

Dat is ook vandaag de dag, 30 jaar later, een realiteit. Door het leven met elkaar ontdekken we de verschillen in denken en traditie die er zijn tussen ons. We kunnen een aantal dingen niet samen doen. Op zondag scheiden onze wegen zich. De anderen gaan naar de mis, ik ga naar de dienst. We kunnen nog niet samen deelnemen aan de eucharistie of het avondmaal. Dat doet pijn, maar ik kies hier heel bewust voor, het is voor mij een keuze voor God alleen. Soms is onze manier van bidden anders, ik bid bijvoorbeeld niet tot Maria. Of we begrijpen elkaar niet. Ik heb geleerd om deze gevoelens te delen en me open te stellen voor de ander. Dat gebeurt ook andersom en dan ervaar

ik dat de pijn plaats maakt voor een diepe vreugde. Door deze open dialoog leren we elkaar kennen in het beleven van ons geloof, in de liefde die we voor onze kerk hebben. De kerk van de ander werd zo ook mijn kerk en ik ontdekte door de ander de schoonheid en de mooie elementen van mijn eigen traditie. Deze houding van open dialoog, luisteren met liefde en delen wat je voelt en denkt, geeft ons leven in gemeenschap ook een extra dimensie. We krijgen bijvoorbeeld ideeën hoe we dan wel gezamenlijk kunnen bidden of iemand zegt spontaan mee te willen gaan naar mijn dienst op zondag.

Wederzijdse liefde

Er zijn momenten in het dagelijks leven dat wij het "Mogen alle één zijn" (Joh 17,21) al ervaren, zeker in het "nu en toch nog niet" maar met de volle kracht van de Verrezen Heer onder ons.

Samen met mijn 4 huisgenoten maak ik ook deel uit van een grotere gemeenschap van ongeveer 40 personen (waaronder katholieken, protestanten, doopsgezinden) in Marienkroon, oorspronkelijk een abdij waar Cisterciënzers woonden. Ieder van ons probeert te leven volgens de enige 'wet' die er geldt op ons terrein, die van de wederzijdse liefde. Als dat ondanks onze verschillen lukt, met Gods genade, worden mensen die ons ontmoeten aangeraakt en bewogen door de getuigenis van de Liefde van Christus. ○

De liefde van Christus en de Orthodoxe Kerk

door v. Theodoor van der Voort

Dit jaar wordt van 31 augustus tot en met 8 september in het Duitse Karlsruhe de elfde Algemene Vergadering van de Wereldraad van Kerken gehouden, met als thema: de liefde van Christus beweegt de wereld tot eenheid en verzoening. Een mooi thema, met een sterke lading juist voor de Orthodoxe Kerk. Immers, de Orthodoxe Kerk bevindt zich momenteel in de grootste crisis sinds decennia, en de liefde van Christus is er dan ook ver te zoeken. Wat is er aan de hand?

Er zijn drie hoofdproblemen aan te wijzen die tot deze crisis hebben geleid: een andere invulling van de leidersrol van het Oecumenisch Patriarchaat van Constantinopel, de verder gegroeide afkeer van het hellenisme in enkele Orthodoxe Kerken en, uiteraard de inval van troepen van de Russische Federatie in de Oekraïne. De liefde van Christus heeft plaats moeten maken voor het machtsdenken, en dat is nooit een goed teken. De Orthodoxe Kerk is niet langer een geheel van harmonieus samenwerkende zusterkerken. Enkele zusterkerken kraken elkaars activiteiten grotendeels af. Gelukkig blijven de bisdommen, en zeker de parochies, op zich van dit weinig verheffend gekrakeel verschoond. Zij kunnen nog gewoon functioneren, desalniettemin om het maar zo te zeggen: "We hebben betere tijden gekend."

Constantinopel en Moskou

Het Oecumenisch Patriarchaat van Constantinopel heeft eeuwenlang het stempel "eerste onder zijn gelijken" gedragen, en die kwalificatie werd door geen enkele andere Orthodoxe Kerk betwist. Pas een paar jaar geleden doken er binnen dit Patriarchaat stemmen op die deze kwalificatie aanscherpten tot "eerste zonder gelijken". Een van de eerste daden waaruit bleek dat ook de leiding met deze verandering instemde was het beleggen van een vergadering in Kiev, waar op instigatie van het Oecumenisch Patriarchaat een autokefale – zelfstandige – Orthodoxe Kerk van de Oekraïne werd opgericht. Van de ruim honderd bisschoppen van de Oekraïens-Orthodoxe Kerk – die tot het Patriarchaat Moskou behoorden – sloten zich maar twee bisschoppen bij deze nieuwe kerk aan. Het Patriarchaat Moskou reageerde met een

verbreking van de eucharistische gemeenschap met het Oecumenisch Patriarchaat.

Afrika

Na enige tijd besloot o.a. het Patriarchaat Alexandrië deze nieuwe Kerk te erkennen. Nu waren er in Afrika, dat in het geheel tot dit Patriarchaat behoort, nogal wat parochies die zich op zijn minst wat ongelukkig voelden met het sterke Griekse stempel dat ze constant door de Griekse bisschoppen van dit Patriarchaat krijgen opgedrukt. Het Patriarchaat Moskou maakte handig gebruik van deze onvrede en organiseerde een bisdom voor Afrika en gaf de parochies daar de mogelijkheid zich bij dit nieuwe bisdom aan te sluiten. Veel niet-Griekse parochies, waaronder die van een goede vriend van mij in Zuid-Afrika, besloten deze stap te zetten, en zijn daar nog steeds zeer tevreden over.

Eenzelfde kwestie speelt in Noord-Macedonië. Na ruim vijftig jaar is recentelijk het schisma tussen de Servisch-Orthodoxe Kerk en de Macedonisch-Orthodoxe Kerk beëindigd, maar de Grieken voelen er niets voor om deze Kerk als "Macedonisch" te erkennen. Zij vinden Macedonië Grieks, en noemen die Kerk het "Aartsbisdom Ohrid". Serviërs en Macedoniërs houden voorlopig nog rekening met de lange tenen van de Grieken, die toch ook zouden moeten weten dat reeds uit Handelingen 20 blijkt dat Macedonië en Griekenland aparte gebieden zijn.

Oekraïne

De vreselijke oorlog in de Oekraïne is de derde wond. Uiteraard voelen de bisschoppen, priesters en gelovigen van de Oekraïens-Orthodoxe Kerk

zich verraden door de uitspraken en stellingname van het hoofd van het Patriarchaat Moskou, Patriarch Kyrill. Het heeft nog een tijd geduurd, maar eind mei kwam in Kiev de synode van de Oekraïens-Orthodoxe Kerk bijeen, die in feite de losmaking van deze Kerk van het Patriarchaat Moskou bewerkstelligde, zonder uitdrukkelijk de autokefalie uit te roepen. Direct daarna werd een kerkelijke vergadering gehouden, waarin ook de lagere geestelijkheid en leken vertegenwoordigd waren, die dit besluit van de synode goedkeurde. Inmiddels is duidelijk dat men noch in Moskou, noch in Kiev deze nieuwe situatie uitgebreid wil commentariëren. De zaak wordt niet op de spits gedreven, al is de situatie duidelijk.

Het is even wennen, maar het thema van deze bijeenkomst van de Wereldraad "De liefde van Christus beweegt de wereld tot eenheid en verzoening" is een grote opdracht voor de Orthodoxe Kerk zélf. ●

Aartspr. Theodoor van der Voort is priester van de Orthodoxe parochie in Deventer.

De impact van de vrede van Christus

door Fred van Iersel

De vrede van Christus is een vrede die uitgaat van de gekruisigde en verzezen Heer, aanwezig is in en tussen slachtoffers van politiek en religieus gemotiveerd geweld, en die van hen uitgaat naar anderen. Het is een vrede die gedragen wordt door personen en geloofsgemeenschappen waarin kwetsbaarheid als basis voor kracht wordt gezien; een vrede die de vrucht is van een gerechtigheid die stoelt op liefde, hoop en Godsvertrouwen; een vrede die afziet van wraak en vergelding en die inzet op verzoening.

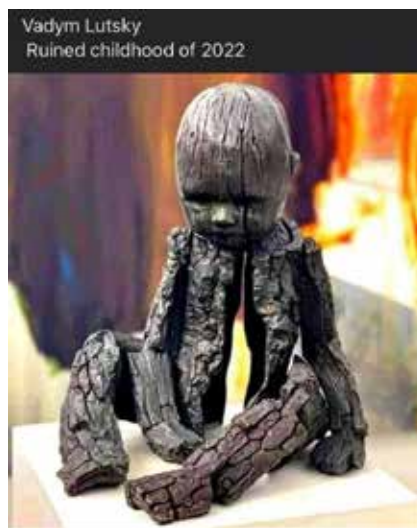
In contrast hiermee is de oorlog in Oekraïne begonnen door een staat die niet de scheiding van kerk en staat erkent. Het misbruik van oosters orthodox christendom door Poetin hoeft echter niet per se de vrede van Christus te verduisteren. Het christendom zal alleen nog sterker dan voorheen ook zelf de 'politiek-oriënterende' rol moeten verlaten om niet zijnerzijds opnieuw bij te dragen aan gewelddadige politieke conflict-escalatie. Die voorzichtigheid leidt niettemin niet tot relevantieverlies, zolang kerken hun maatschappelijke verantwoordelijkheid, in eigen land en internationaal, serieus nemen, dit gericht en planmatig aanpakken, zich hierbij van onderop organiseren en zich richten op gezondheidszorg, educatie, en humanitaire issues aan de onderkant van de samenleving.

De vrede van Westfalen

In 1648 werd de Vrede van Westfalen gesloten. Hierin werden staten soeverein verklaard ten opzichte van conflicterende christelijke confessies. Staten werden althans in structuur en beleid seculier. De christelijke confessies zijn sinds 1648 formeel niet nodig voor de politieke en internationaalrechtelijke legitimiteit van gewapende conflicten tussen staten. Het verdeelde Westers christendom reageert op drie manieren op de vrede van Westfalen.

Ten eerste kunnen kerken zich alsnog opstellen als 'politiek georiënteerde' actoren die geen macht hebben binnen de staat, geen politieke bevoegdheden, maar zich wel kunnen richten op het verwerven van 'invloed' door politieke structuren, beleid en uitvoering te toetsen op morele legitimiteit. Ze blijven dan min of meer staats-

kerkelijk georiënteerd. Dat was en is vooral mogelijk in staten met christelijke meerderheden of aanzienlijke erkende minderheden. Binnen deze keuze zijn christelijke varianten van 'rechtvaardige oorlog' betekenisvol, precies als toetsingsinstrument voor morele legitimiteit van politiek.

Ten tweede: kerken en christelijke organisaties kunnen een *maatschappelijk* gerichte bijdrage leveren aan de samenleving, meer dan aan de politiek in strikte zin. Dat gebeurt waar kerken en groepen christenen zich toeleggen op de maatschappelijke domeinen als onderwijs, zorg, publiek omroep bestel, armoedebestrijding en op humanitaire zorg voor vluchtelingen. Dat waren en zijn gebieden die weliswaar politiek relevant zijn, maar waarin de overheid niet de primaire focus van de kerken is, maar een aanspreekpunt om maatschappelijke aangelegenheden te regelen. Dit nam in de negentiende en twintigste eeuw een hoge vlucht. Die positie is sterker, naarmate kerken op deze gebieden meer eigen praktijken hebben

en er meer in investeren. Vandaag de dag wordt deze optie soms ten onrechte geassocieerd met verzuiling; het gaat om een bredere en authentieke maatschappelijke rol onder eigen, niet van de overheid afgeleide, verantwoordelijkheid met het oog op het algemeen welzijn – dat immers geen monopolie van de overheid is.

Christelijk pacifisme

Ten derde: sinds de Westfaalse vrede krijgt christelijk pacifisme nieuwe kansen. Dit werd mogelijk doordat staten sinds 1648 door geweld gekenmerkte, militair of politoneel, staten worden. De kerken kunnen zich juist daardoor in beginsel vrijelijk in pacifistische richting ontwikkelen. De opkomst van de industriële revolutie met haar industrieel geproduceerde massavernietigingswapens gaf in de negentiende eeuw een flinke impuls aan dit pacifisme. Naast het plichtethisch pacifisme ontwikkelde zich in de twintigste eeuw een 'prudent', doel-ethisch, pacifisme dat interesse had in middelen om gewapende conflicten te voorkomen, zoals de bevordering van internationaal recht en van instrumenten voor conflictpreventie, de bevordering van economische interdependentie tussen aartsvijanden, en verzoeningsprojecten na oorlogen. Hieronder valt ook de 'actieve geweldloosheid': geweldloze sociale verdediging.

Impact

De vrede van Christus heeft impact via de tweede route mits hieraan een voluit christelijke spiritualiteit verbonden wordt, die aansluit bij individualisme maar toch via personalisme verbinding biedt. De vrede van Christus kan impact hebben, mits het pacifisme zijn intellectueel en sociaal isolement doorbreekt en mits het *expressis verbis* het geloof in de gekruisigde en verzezen Christus vasthoudt en bovendien de navolging van Christus prudent verbindt met conflictpreventie, humanitaire zorg en verzoening; dan kan de minderheidspositie van kerken opnieuw tot kracht worden. ●

Verschillen zijn te overbruggen

door Fokke Wouda

Hoop, verwondering, teleurstelling, onbegrip, inspiratie, verdriet, verlangen. Zomaar een greep uit de breedte van emoties die de oecumene tekenen. Als gereformeerd theologiestudent kwamen ze voor mij samen in mijn eerste intensieve kennismaking met de Rooms-Katholieke Kerk, tijdens een jongerenreis naar Assisi in 2010.

Die reis en ervaring stopten niet toen ik na enkele jaren werd opgenomen in deze kerk, maar blijft doorgaan. Zo ook de wens om de eenheid met andere christenen te herstellen. Nu mag ik dat in verschillende posities doen vanuit en namens de Rooms-Katholieke Kerk, onder andere als coördinator bij de Katholieke Vereniging voor Oecumene. Met mijn nog jonge gezin met twee kinderen woon ik in Deventer. Ik studeerde gereformeerde theologie in Kampen en katholieke theologie in Tilburg. Om mij voor te stellen deel ik hier graag iets van mijn inspiratie en intenties.

Verzoening

De ervaring van de pelgrimage is van blijvende invloed. De pelgrim leeft in voorlopigheid en vaak in onzekerheid, afhankelijk van zijn reisgenoten. Tegelijkertijd wordt hij gedragen door de gemeenschap van de hele kerk. Dat die gemeenschap breder is dan de Rooms-Katholieke Kerk heeft het Tweede Vaticaans Concilie hartverwarmend omarmd. En zo heeft zij een andere plek mogelijk gemaakt die voor mij van blijvende betekenis is: de oecumenische gemeenschap van Taizé. Ik put veel inspiratie uit de woorden van de stichter, Frère Roger: “[ik heb] mijn christelijke identiteit gevonden door in mijzelf het geloof waarin ik was geworteld te verzoenen met het mysterie van het katholieke geloof, zonder de verbondenheid met wie dan ook te verbreken.” (in: Voorvoeld geluk, pag. 86). Ik hoop deze verzoening te bevorderen in het werk bij de Katholieke Vereniging voor Oecumene. In de afgelopen jaren ben ik

ook geraakt door het motto waaronder de Wereldraad van Kerken opereert: “De pelgrimage van gerechtigheid en vrede.” Als christenen zijn we geroepen samen op weg te zijn in en ten dienste van deze wereld, zoals ook de eerste christenen zich “mensen van de weg” noemden (Hand. 11,36).

Synodaliteit

Ik ben dan ook blij met het proces van paus Franciscus om de synodaliteit (letterlijk “samen onderweg zijn”) in onze kerk te verdiepen. Hij heeft daarbij ook uitdrukkelijk opgeroepen te leren van andere christenen. In het afgelopen jaar hebben we hier in de Beraadgroep Geloof en Kerkelijke Gemeenschap van de Raad van Kerken in Nederland (waarin ik namens de Rooms-Katholieke Kerk participeer) uitvoerig gehoor aan gegeven (voor een impressie zie Perspectief 2022-58). Dat de paus spannende vragen niet uit de weg gaat moge duidelijk zijn. Zo spoorde hij in 2015 theologen aan om het pijnlijke vraagstuk van het delen van de eucharistie over kerkgrenzen heen opnieuw te doordenken. Het thema waarmee mijn betrokkenheid bij deze vereniging in 2014 begon, toen mijn masterthese

over de eucharistie in Taizé in het tijdschrift Perspectief 2014-25 werd gepubliceerd. Inmiddels heb ik vervolgvragen kunnen uitwerken in mijn dissertatie, die ik eerder dit jaar verdedigde. Zoals kardinaal Kasper (voormalig president van het huidige Dicasterie voor de Eenheid van de Christenen) eens zei is de pijn die we rond dit thema kunnen ervaren een hoopvol gevolg van de toenadering die al is bereikt.

Vooruitblik

Veel van die toenadering is te danken aan de inspanning van zovelen om theologische verschillen in kaart te brengen en te verhelderen. Wat is er veel bereikt! Tegelijkertijd zoeken we wegen om nieuwe uitdagingen het hoofd te bieden en om wat bereikt is ook te laten resulteren in concrete vormen van eenheid. Het is duidelijk dat hier grote uitdagingen liggen, ook voor onze vereniging. Ik zie ernaar uit om samen met u en andere geïnteresseerden en experts in kerk en theologie te zoeken naar de overtuigingen, vragen en behoeften van de nieuwe generaties. Het blijft ook spannend om de verschillende niveaus te blijven verbinden: parochie, bisdom, wereldkerk, om één dimensie te noemen. Of bijvoorbeeld maatschappelijke realiteit, kerkelijke praktijk en theologische reflectie. Ik zie de vereniging als een prachtig platform voor inspiratie, informatie en vooral ontmoeting. Want oecumene draait om relaties, gegrond als de kerk is in de liefdevolle band tussen Vader, Zoon en Heilige Geest. Het is veelzeggend dat Christus zijn roep om eenheid niet als gebod gaf aan zijn leerlingen, maar als gebed richtte tot zijn Vader. Ik zal mij de komende jaren graag inspannen om samen met u de katholieke inzet voor de oecumene te behouden en te versterken. Ik kijk uit naar onze ontmoetingen en nodig u van harte uit uw suggesties en ideeën te delen! ●

Jaarvergadering **KVvO** 2022

De algemene ledenvergadering van de Katholieke Vereniging voor Oecumene wordt gehouden op vrijdag 4 november 2022 van 11.00 tot 12.30 in de Jozefkerk aan de Molenstraat in Oss.

Op de agenda staan de bespreking van het algemeen jaarverslag 2021-2022, de vaststelling van de jaarrekening 2021, de verkiezing van nieuwe bestuursleden en de begroting van 2023.

Leden en donateurs kunnen zich hiervoor opgeven via secretariaat@oecumene.nl en ontvangen na aanmelding de jaarstukken.

Afscheid van Geert van Dartel

Aan het einde van dit kalenderjaar neemt drs. Geert van Dartel afscheid van de vereniging. In oktober 1994 trad hij als secretaris in dienst van de Sint-Willibrordvereniging. Gedurende vele jaren heeft hij het secretariaat van de vereniging gedragen, talrijke bijeenkomsten georganiseerd en uitgaven verzorgd.

Ter gelegenheid van zijn afscheid organiseert het bestuur een studiemiddag over de uitdagingen waar de oecumene vandaag voor staat. En welke bijdrage kan de Katholieke Vereniging voor Oecumene in ons land aan leveren? Op het moment waarop we dit blad maken is de precieze invulling van het programma nog niet bekend. Via de website www.oecumene.nl zullen we u daarover zo spoedig mogelijk informeren.

Als u aanwezig wilt zijn, dient u zich vooraf aan te melden via secretariaat@oecumene.nl. De bijeenkomst wordt op 4 november van 14.00 – 17.00 uur gehouden in de Jozefkerk, Oude Molenstraat 8 in Oss. De kerk bevindt zich op loopafstand van station Oss. Bij de kerk is voldoende parkeergelegenheid.

Aanbevolen:

Het mooiste cadeau dat u bij gelegenheid van dit afscheid kunt geven is een financiële bijdrage voor de Katholieke Vereniging voor Oecumene. Het is een grote wens van Geert van Dartel dat het werk van de Katholieke Vereniging voor Oecumene ook in de toekomst door mag gaan. U kunt een bijdrage overmaken op rekening NL97 INGB 0000 8019 19 o.v.v. Toekomst KVO.

Hartelijk dank! ◉

De liefde van Christus beweegt tot eenheid en verzoening

WILLIBRORDZONDAG 6 NOVEMBER 2022

Katholieke Vereniging voor Oecumene Athanasius en Willibrord
Emmaplein 19A • 5211 VZ 's-Hertogenbosch
www.oecumene.nl 073 7370026 • IBAN: NL73 INGB 0001087628

**Bezoek onze
website op:
www.oecumene.nl**

Colofon

Overeen is het communicatieblad van de Katholieke Vereniging voor Oecumene Athanasius en Willibrord. Leden, donateurs en parochies ontvangen het blad twee maal per jaar.

Redactie:

Geert van Dartel, Mirella van Herp,

Vormgeving & drukwerk:

www.laumemedia.nl

**Katholieke Vereniging voor
Oecumene Athanasius en
Willibrord**

Emmaplein 19A
5211 vz 's-Hertogenbosch
T: 073-7370026
E: secretariaat@oecumene.nl
Internet: www.oecumene.nl
IBAN: NL73 INGB 0001087628
IBAN: NL97 INGB 0000801919
ISSN: 1568-2862